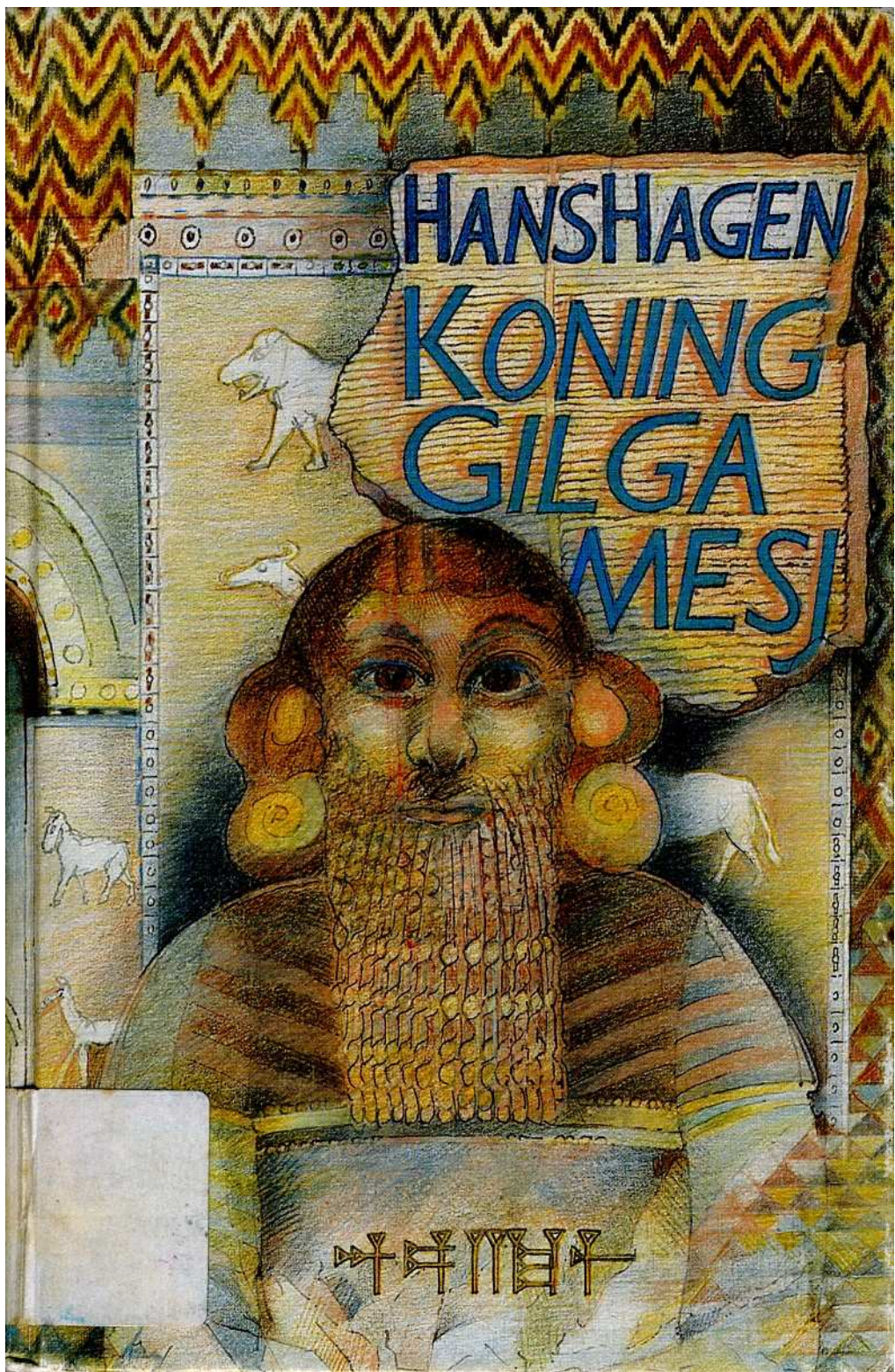

Hans Hagen

Koning Gilgamesj

*geïllustreerd door
Tom Eyzenbach*

MCMLXXXV

Van Goor Jeugdboeken Amsterdam/Brussel

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK,
DEN HAAG

Hagen, Hans

Koning Gilgamesj / Hans Hagen; geïll. door Tom Eyzenbach. –
Amsterdam [etc.]: Van Goor Jeugdboeken. – Ill.

ISBN 90-10-05504-3 geb.

UDC 82-93 UGI 320

Trefw.: jeugdboeken; verhalen.

© MCMLXXXV Hans Hagen en B.V. Uitgeversmaatschappij
Elsevier, Amsterdam/Brussel
D/MCMLXXXV/0199/324

Niets uit deze uitgave mag worden veeleelvoudigd en/of
openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm
of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke
toestemming van de uitgever.

Inhoud

De geboorte van Enkidu	7
Gilgamesj ontmoet zijn broeder	14
De tocht naar het cederbos	21
De strijd met Chumbaba	32
Ishtar stuurt de Hemelstier	42
De dood van Enkidu	49
De reis naar Dilmoen	57
Utanapisjt看im vertelt van de zondvloed	67
De bloem van de eeuwige jeugd	74
De schim van Enkidu	81
Waar het verhaal vandaan komt	88
Kaart	90
Namenlijst	92

Dit verhaal vertellen in vijfde of zesde klas
kan in een zestal afleveringen gebeuren.

Bijvoorbeeld:

- 1: De geboorte van Enkidu en de ontmoeting met Gilgamesj
- 2: De tocht naar het cederbos en de strijd met Chumbaba
- 3: Ishtar en de hemelstier en dood van Enkidu
- 4: Reis van Gilgamesj naar Dilmoen
- 5: Utanapisjtum en de zondvloed; het falen van Gilgamesj.
- 6: Terugreis naar Uruk en de schim van Enkidu

De geboorte van Enkidu

Dit is het verhaal van koning Gilgamesj, de man die alles zag. Hij bezat een grote wijsheid en kende vele geheimen. Gilgamesj was de grootste en machtigste van Uruk. De goden gaven hem bij zijn geboorte schoonheid en moed. Voor één-derde was hij mens en voor tweederden goddelijk. Hij trok door de straten, machtig als een reus, trots, ver boven iedereen verheven. Hij bouwde de geweldige muur rond Uruk van zes mijl lengte. Negenhonderd halfronde torens versterkten de muur. Ook bouwde hij de tempel voor Anu, de god van de hemel, en Ishtar, de godin van de liefde. De wanden waren van echte baksteen en ze schitterden als koper in de zon.

De bewoners van de stad vereerden hun koning, maar zij waren ook bang voor zijn aanvallen van woede en wreedheid. Ze schrokken vaak midden in de nacht wakker van tromgeroffel, het

Koning Gilgamesj

teken dat ze zich bij de koning moesten melden om alles te doen wat hij maar wenste. Ten einde raad smeekten ze de goden om hulp.

‘Wij hebben geen rust meer. Bij nacht en ontij dwingt de koning ons voor hem aan het werk te gaan. Gilgamesj hoort toch als een herder over ons te waken?’

De goden hoorden de mensen aan. Ze gingen naar de moedergodin Aruru en vertelden haar hoe het volk van Uruk leed. ‘Aruru, u hebt de machtige Gilgamesj geschapen. De koning wordt door iedereen gevreesd, zelfs door de kinderen. O, Aruru, schep nu een mens die zo sterk is dat hij het tegen Gilgamesj kan opnemen. Alleen dan zal de vrede in Uruk terugkeren.’

Aruru besloot de bewoners van de stad te helpen. Eerst vormde zij in gedachten iemand die even sterk en machtig was als Gilgamesj. Daarna doopte zij haar handen in water en van klei boetseerde zij de dappere held Enkidu. Zijn lichaam was behaard als dat van een stier. Hij leefde in de bossen bij de wilde dieren.

Maar op een dag kwam er een jager. Hij zette vallen en strikken bij de rivier en wachtte tot de dieren kwamen. De jager verstijfde van schrik, toen hij Enkidu met het wild het bos uit zag

Koning Gilgamesj

komen. Hij durfde geen pijl te schieten en de dieren konden rustig drinken. De volgende dag kwam de jager terug, maar opnieuw was hij doodsbang voor de grote Enkidu. Na de derde dag gaf hij het op. Enkidu stond steeds op wacht terwijl de dieren dronken. Hij beschermde de herten, de leeuwen en de tijgers.

De jager vluchtte weg van de rivier. Hij durfde niet langer in de buurt van Enkidu te blijven. Met lege handen kwam hij thuis. Hij kon eerst niet vertellen wat er was gebeurd. Zijn vader wachtte geduldig. Toen zei de zoon:

‘Vader, er is een man uit de bergen gekomen, behaard en sterk als een stier. Ik zag hem bij de rivier waar ik wilde gaan jagen. Hij stond op wacht als de dieren dronken. Ik durfde niet in de buurt te komen. Drie dagen achter elkaar stond hij daar en ik durfde geen pijl te schieten. Hij is zo groot als een reus, vader, en hij zorgde ervoor dat ik niets heb kunnen schieten. Hij gooide alle valkuilen dicht die ik had gegraven en hij vernielde al mijn strikken. Ik denk dat niemand sterker is dan hij.’

De oude man dacht lang na over wat hij had gehoord. Toen sprak hij:

‘Mijn zoon, Gilgamesj woont in Uruk. Hij

De geboorte van Enkidu

denkt dat hij de sterkste is van de hele wereld. Tot nu toe durfde niemand het tegen hem opnemen. Misschien kan de vreemdeling die jij zag, ons van de wrede koning verlossen. Ga naar Uruk en vertel Gilgamesj over de man in de bossen.'

De jager ging naar Uruk. Hij vertelde de koning dat er een man in de bossen leefde die misschien wel sterker was dan de koning zelf.

Gilgamesj gaf de jager opdracht om terug te gaan. Hij moest een meisje meenemen dat de vreemdeling zou verleiden, als hij weer bij de rivier kwam. Misschien kon zij Enkidu naar Uruk lokken, want Gilgamesj wilde hem ontmoeten.

De jager vertrok met het meisje. Ze verstopten zich drie dagen bij de rivier.

Toen kwam Enkidu met de dieren te voorschijn. Het meisje kroop uit de schuilplaats. Ze kleepte zich voor hem uit en spreidde haar gewaad op de grond. Ze kustte en omhelsde Enkidu. Zes dagen en zeven nachten hadden ze elkaar lief. Hij vergat zijn leven in de bossen. De zevende dag ging hij terug, maar de herten en ook de tijgers en leeuwen vluchtten toen hij dichterbij wilde komen. De dieren met wie hij lange tijd had ge-

Koning Gilgamesj

leefd, waren bang voor hem geworden. Enkidu probeerde ze te volgen maar zijn snelheid van vroeger was verdwenen. Hij moest ze laten gaan en hij zwierf eenzaam door de bossen.

Toen keerde Enkidu terug naar de rivier, waar het meisje op hem wachtte. Ze vertelde hem over Uruk.

‘Enkidu, je hebt de wijsheid gekregen van een god. Waarom wil je door de bossen zwerven? Ik zal je naar Uruk brengen, de stad met de sterke muren en de prachtige tempel voor Anu en Ishtar. Daar woont Gilgamesj. Hij is sterk en heerst als een machtige stier over het volk.’

Enkidu verlangde naar een vriend en wilde zijn krachten meten met die van de koning van Uruk. Hij besloot met het meisje mee te gaan.

‘Breng mij naar de plaats waar Gilgamesj woont. Ik wil hem uitdagen en luidkeels zal ik door Uruk roepen: “Ik ben de sterkste hier, ik kom alles veranderen in deze stad, want wie in de bergen is geboren, heeft meer macht dan ieder ander. Ik ben de sterkste van allen.”’

Het meisje vertelde Enkidu over de feestelijke kleding van de mensen in Uruk, over de muziek die altijd klonk en over de mooie vrouwen die de mannen verleidden.

De geboorte van Enkidu

'Ik zal je bij Gilgamesj brengen, de koning die volmaakt is van schoonheid en kracht. Hij is de grootste en machtigste van Uruk en sterker dan jij. Schep niet op over je eigen kracht, want de zonnegod Sjamasj beschermt onze koning en Anu leerde hem vele geheimen. Waarschijnlijk wist Gilgamesj al van jouw bestaan voordat je uit de bergen kwam.'

Gilgamesj ontmoet zijn broeder

Op een nacht stond Gilgamesj op om zijn droom te vertellen aan zijn moeder, de godin Ninsun.

'Moeder, ik liep in mijn droom rusteloos heen en weer onder de sterrenhemel. Plotseling viel er een meteorsteen op de aarde. Ik wilde hem optillen, maar hij was te zwaar. Ik probeerde de steen te verplaatsen, maar het lukte niet. De hele bevolking van Uruk kwam om mij heen staan, ze verdrongen zich rond de steen en vereerden hem. De steen trok mij aan als een vrouw. Ik drukte mijn voorhoofd ertegenaan en met de hulp van de mannen tilde ik hem op. Ik bracht hem bij u en u zei dat de steen mijn broeder was.' Ninsun, de alwetende, verklaarde de betekenis van de droom.

'De steen die uit de hemel neerdaalde en tot wie jij je aangetrokken voelde als tot een vrouw, werd speciaal voor jou geschapen. Er komt iemand die jouw gelijke zal zijn. Hij is opge-

Gilgamesj ontmoet zijn broeder

groeid in de bergen en je zult blij zijn als je hem ziet. Het volk zal hem vereren. Jij zult hem omhelzen, tot vriend kiezen en bij mij brengen. Dat is wat de droom je voorspelt.'

Dezelfde nacht kreeg Gilgamesj nog een droom. Hij ging weer naar Ninsun.

'Moeder, ik droomde dat er in de straten van Uruk een bijl lag. Hij had een vreemde vorm en de mensen stonden eromheen. Toen ik de bijl zag, was ik gelukkig. Ik werd er verliefd op als op een vrouw. Ik hield de bijl dicht tegen mij aan en droeg hem aan mijn zijde.'

Ninsun antwoordde: 'De bijl die je zag en liefhad, is een man. Het is Enkidu, de sterke. Hij zal altijd aan je zijde blijven. Enkidu heeft zijn kracht van de goden gekregen. Hij is de sterkste in het land en hij zal je helpen, wanneer dat nodig is.'

Terwijl Gilgamesj zijn dromen vertelde, zat Enkidu bij het meisje. Ze zei tegen hem: 'Enkidu, je bent als een god. Waarom zou je met de dieren door de bossen zwerven? Kom, ik breng je naar Uruk, waar Gilgamesj wacht. Je zult naast hem gaan liggen als bij een vrouw. Je zult van hem houden als van jezelf. Sta op van de vochtige aarde.'

Koning Gilgamesj

Enkidu trok de vacht van zijn schouders. Het meisje scheurde haar kleed in tweeën en gaf hem de helft. Ze kleetde Enkidu aan, greep zijn hand en leidde hem als een kind naar de schaapskooien.

De herders hadden nog nooit zo'n sterke, behaarde mens gezien. Ze verdrongen zich rond Enkidu en nodigden hem uit voor een maaltijd in een van de tenten. Ze zetten brood voor hem neer en sterke wijn. Enkidu staarde naar het vreemde voedsel. In de bergen at hij gras met de herten en dronk hij melk bij de reegeiten. Hij was het niet gewend om wijn te drinken of brood te eten.

Het meisje zei tegen hem: 'Eet het brood, Enkidu, het voedsel van de mensen. Drink de wijn zoals dat bij ons de gewoonte is.'

Toen at Enkidu brood tot zijn honger gestild was en hij dronk zeven kruiken wijn. Hij werd vrolijk, zijn gezicht straalde. Hij schuurde het haar van zijn lichaam en zalfde zichzelf met olie. Enkidu werd een mens. Hij trok een gewaad aan en zag eruit als een man. Hij pakte een zwaard waarmee hij de schapen kon beschermen. 's Nachts waakte Enkidu over de kudde en hij doodde leeuwen en wolven, terwijl de herders

Gilgamesj ontmoet zijn broeder

rustig slapen. Enkidu stond op wacht, hij alleen.

Hij leefde bij de herders tot er op een dag een man naderde. Enkidu zei tegen het meisje: 'Waarom komt hij hier? Ik wil zijn naam weten.' Het meisje riep de man en vroeg: 'Wat is het doel van uw vermoeiende reis?'

De man zei tegen Enkidu: 'Gilgamesj nodigt u uit naar het mannenhuis in Uruk te komen. Er staat een heerlijke maaltijd klaar. U moet hem, de uitverkorene, gaan begroeten. De koning stelt hoge eisen aan het volk. Als het tromgeroefel klinkt, moeten mannen en vrouwen aan het werk gaan. Als er een vrouw gaat trouwen, slaapt de koning de eerste nacht bij haar in plaats van haar man. Hij zegt dat hij bij zijn geboorte dit voorrecht van de goden heeft gekregen.'

Enkidu werd bleek van woede toen hij dit hoorde. 'Ik ga naar de stad waar Gilgamesj heerst. Ik zal hem uitdagen en luidkeels door Uruk roepen: "De sterkste ben ik! Ik kom de bewoners van Uruk te hulp, want wie in de bergen is geboren heeft meer kracht dan ieder ander."''

Enkidu ging nu voorop en het meisje volgde hem. Hij liep door de straten van Uruk naar het marktplein. De mensen verdrongen zich om

Koning Gilgamesj

hem heen. Ze praatten over zijn kracht. 'Hij lijkt op Gilgamesj. Hij is kleiner. Zijn botten zijn sterker.'

De mannen juichten toen zij Enkidu zagen. 'Gilgamesj ontmoet nu zijn gelijke. Deze held is de sterkste. Hij heeft de schoonheid van een god. Enkidu zal Gilgamesj tegenhouden als hij naar het huis van de bruid gaat. Hij zal de vrouwen beschermen.'

Die nacht wachtte een bruid in haar kamer. De huisdeur stond open, zoals de koning dat eiste. Toen Gilgamesj naar haar toe wilde gaan, kwam Enkidu naar voren. Hij versperde de koning de doorgang. Met zijn voet verhinderde hij dat Gilgamesj naar binnen kon gaan. Ze grepen elkaar beet en vochten als stieren. De deurpost bezweek en de muren schudden. Het huis stortte bijna in. Ze snoven en brulden. Het gevecht duurde uren. Toen zette Gilgamesj zich schrap, hij boog zijn knie, drukte zijn voet stevig in het zand en duwde Enkidu van zich af. Gilgamesj woede verdween en hij besepte dat zij elkaars gelijken waren.

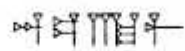
Enkidu zei: 'Zoals jij is er niemand. Je moeder, Ninsun, heeft de kracht van een wilde os en daardoor ben jij boven iedereen verheven. Je

Koning Gilgamesj

hebt het koningschap gekregen van Enlil, omdat
je sterker bent dan alle anderen.'

Enkidu en Gilgamesj kusten en omhelsden el-
kaar als vrienden.

De tocht naar het cederbos

Enkidu bleef bij Gilgamesj in Uruk. Er waren elke dag uitgebreide maaltijden en grote feesten. Maar na korte tijd voelde Enkidu zich diep ongelukkig in de stad. Hij was niet gewend aan het leven van een koning. Gilgamesj zag zijn bedroefde gezicht en vroeg: 'Mijn vriend, waarom heb je verdriet? Waarom huil je?'

Enkidu antwoordde: 'Ik ben zwak geworden hier in Uruk. Te vaak heb ik de vrouwen omhelsd. Mijn krachten zijn uitgeput.'

Gilgamesj zei: 'Laten we dan uit Uruk vertrekken. We gaan naar het cederbos, het land van het kwaad. We zullen Chumbaba, de bewaker van het bos, doden en alle bomen omhakken. We zullen het land van het kwaad vernietigen.'

Enkidu schrok. 'Toen ik met de wilde dieren rondzwierf, ben ik eens bij het cederbos geweest. Het is meer dan duizend mijlen lang. De god Enlil heeft Chumbaba aangewezen om het

Koning Gilgamesj

bos te bewaken. Chumbaba's adem is als vuur. Zijn gebrul klinkt als een stortvloed. Zijn klauwen zijn de dood. Wie zou er in dat bos kunnen doordringen? Het is een hopeloze strijd.'

Gilgamesj zei: 'Ik wil het cederbos binnentrekken en de berg die in het midden ligt beklimmen. Jij kunt hier blijven, als je dat wilt, dan ga ik alleen.'

'Hoe kunnen we het bos binnengaan?' vroeg Enkidu. 'De bewaker slaapt nooit en is sterk en woest als een reus. Hij hoort ieder geluid in de omgeving van het bos, honderd mijlen ver. Hoe kun je ooit de berg midden in het bos bereiken? Wie het bos nadert, wordt door zwakheid overvallen. Het is een ongelijke strijd tegen Chumbaba. Hij is altijd op zijn hoede.'

Gilgamesj zei: 'Enkidu, is je heldenmoed nu al verdwenen? Wij hoeven niet bang te zijn voor de dood. Alleen de goden leven eeuwig, maar voor ons mensen zijn de dagen geteld. Wij zullen verdwijnen als de wind. Ik zal voorgaan tijdens de tocht en jij kunt mij aanmoedigen. Er is niets om bang voor te zijn. Als ik sterf zal mijn naam voortleven. De mensen zullen vertellen dat Gilgamesj is gevallen in de strijd met de reus Chumbaba. Iedereen zal zich mijn moed herinneren.'

De tocht naar het cederbos

Enkidu zei: 'Ook ik wil een eeuwige naam hebben onder de mensen. Ik ga mee om het cederbos te vernietigen. Maar laten wij eerst naar de zonnegod Sjasasj gaan, want het land waar de ceders groeien is van hem.'

Toen nam Gilgamesj een wit en een zwart geitje en offerde ze aan de zonnegod. Hij hield zijn zilveren staf in zijn hand en zei: 'Ik ga naar het land van het kwaad. Sjasasj, ik smeeek u mij veilig terug te brengen naar Uruk. Beloof me uw bescherming tijdens de tocht.'

De god van de zon antwoordde: 'Gilgamesj, je bent sterk, waarom wil je deze tocht maken?'

'O, Sjasasj, luister naar wat ik zeg. Als de mensen sterven, zijn ze wanhopig en hun lichaam vergaat. Vanaf de stadsmuur zag ik de lijken in de rivier drijven. Dat zal ook mijn lot zijn als ik sterf. Want zelfs de machtigste onder de mensen kan nooit het eeuwige leven van de goden krijgen. Ieder mens moet eens sterven. Daarom wil ik nu naar het cederbos gaan. Ik zal er mijn naam in een steen beitelen en een offerplaats bouwen voor de goden. Zo zal in ieder geval mijn naam blijven bestaan.'

De tranen liepen over Gilgamesj' gezicht. 'Het is

Koning Gilgamesj

een lange reis naar het land van Chumbaba. Geef mij uw zegen, Sjamassj. Waarom hebt u mij anders de wens gegeven om naar het cederbos te gaan? De tocht zal niet slagen zonder uw bescherming. Als ik sterf in het land van het kwaad, is het goed. Maar als ik terugkeer in Uruk, zal ik u eren en vele offers brengen.'

Sjamassj had medelijden met de huilende Gilgamesj. Hij nam de offers dankbaar aan en zeggende de tocht naar het cederbos. En Sjamassj beloofde Gilgamesj de machtige hulp van de acht winden: de grote wind, de noordenwind, de wervelwind, de storm en de vrieswind, de orkaan, de verschroeiende wind en de zandstorm.

Daarna gingen de twee vrienden naar de wapensmeden en gaven opdracht om geweldige wapens te maken. Er werden reusachtige strijdbijlen gesmeed die ieder honderdtachtig pond wogen. De meestersmeden maakten sterke, vlijmscherpe zwaarden waarin zestig pond goud werd verwerkt. Voor de koning maakten zij een boog van speciaal wilgehout. De bijl van Gilgamesj kreeg de naam Heldenmacht. De twee vrienden waren goed voorbereid voor de strijd. De wapens die zij droegen, wogen te zamen zeshonderd pond.

Koning Gilgamesj

De bevolking van Uruk verzamelde zich bij de stadspoort. Gilgamesj zei tegen de mensen: 'Ik, Gilgamesj, zal naar de reus Chumbaba gaan. Zijn naam wordt gevreesd in ieder land. Ik wil hem overwinnen in het cederbos en daarmee de kracht van de zonen van Uruk laten zien. De hele wereld zal van mijn heldendaden spreken. Ik ben uitverkoren voor deze taak. Ik zal de ceders vellen, de berg in het bos beklimmen en mijn naam zal eeuwig klinken onder de mensen.'

De oudsten van Uruk antwoordden Gilgamesj: 'Je bent jong en daardoor overmoedig. Je weet niet waarover je spreekt. Men zegt dat Chumbaba sterker is dan ieder mens. Niemand kan het opnemen tegen zijn afgrijselijke kracht. Het cederbos is duizenden mijlen lang. Wie zou erin door kunnen dringen? Chumbaba's adem is als vuur. Zijn gebrul klinkt als een stortvloed. Zijn klauwen zijn de dood. Waarom wil je deze tocht ondernemen, Gilgamesj? Het zal een hopeloze strijd zijn.'

Toen Gilgamesj dit antwoord van de oudsten kreeg, lachte hij. Hij keek naar Enkidu en zei: 'Wat moet ik tegen hen zeggen? Moet ik antwoorden dat ik bang ben voor Chumbaba en dat

De tocht naar het cederbos

ik voor de rest van mijn leven thuis zal blijven zitten? Mijn vriend, laten we naar het paleis van Ninsun gaan. Zij bezit een grote wijsheid. Zij kan ons de weg wijzen die we moeten gaan.'

Gilgamesj en Enkidu liepen hand in hand naar het prachtige paleis. Toen ze voor Ninsun stonden, zei Gilgamesj: 'Ninsun, er rust een zware taak op mij. Ik moet een lange reis maken naar het land van Chumbaba. Ik moet een onbekende weg gaan en aan het eind wacht een geweldige strijd. Bidt u voor mij tot Sjamassj. Vraag hem mij te beschermen als ik het kwaad vernietig.'

Ninsun ging naar haar kamer. Ze tooide zich in de gewaden die bij deze plechtigheid hoorden en sierde zich met juwelen. Ze zette een kroon op en beklom de trap naar het dak van het paleis. Bij het altaar van de zonnegod brandde zij wierook. Toen de rook opsteeg, bad ze met opgeheven handen tot Sjamassj. 'O, Sjamassj, waarom hebt u dit verlangen in mijn zoon gewekt? U hebt zijn hart geraakt en nu wil hij een verre tocht ondernemen naar het land van Chumbaba. Hij wil een weg gaan die hij niet kent en een verschrikkelijke strijd aanbinden met de bewaker van het kwaad. Sjamassj, vergeet hem niet vanaf de dag dat hij vertrekt tot zijn thuiskomst. Vergeet hem niet,

Koning Gilgamesj

als hij Chumbaba doodt en het kwaad dat u verafschuwt, uitroeit. Laat uw vrouw Aja, de godin van de dageraad, u aan Gilgamesj herinneren. Laat de bewakers van de nacht er in het donker voor zorgen dat mijn zoon niets overkomt.'

Na dit gebed doofde Ninsun de wierook en riep Enkidu bij zich. 'Je bent niet mijn kind, maar ik neem je aan als mijn zoon.' Ninsun hing Enkidu een amulet om de hals als bewijs van haar belofte en zei: 'Ik vertrouw mijn zoon aan je toe. Breng hem veilig terug.'

Gilgamesj en Enkidu namen afscheid van Ninsun en verlieten het paleis. De wapensmeden brachten de wapens. Ze gespten de vlijmscherpe zwaarden aan hun riem en bonden de pijlkokers en de bogen op hun rug. Gilgamesj droeg de strijdbijl met de naam Heldenmacht. Nu waren zij klaar voor de reis.

De bevolking verzamelde zich rond de twee helden en vroeg hun wanneer ze terug zouden zijn in Uruk. De oudsten van de stad gaven Gilgamesj raad voor onderweg. 'Vertrouw niet te veel op je eigen kracht. Kijk goed uit. Wie voorop loopt, beschermt de ander. Laat Enkidu als eerste gaan. Hij kent de weg naar het cederbos en

De tocht naar het cederbos

heeft eerder over de kronkelpaden van Chumbaba's rijk geslopen. Laat Enkidu zijn vriend beschermen en hem veilig langs alle gevaren helpen. Wij, de oudsten van Uruk, vertrouwen onze koning aan je toe, Enkidu. Breng hem veilig terug.'

Daarna zegenden de oudsten Gilgamesj. 'Moge Sjasasj je de overwinning schenken. Moge hij alle hindernissen wegnemen die je tegenkomt tijdens de tocht. Moge je beschermgod Lugalbanda je steunen in de strijd. Moge je je voeten wassen in het bloed van Chumbaba.

Gilgamesj, graaf iedere avond naar vers water en offer het aan Sjasasj. Je waterzak moet altijd gevuld zijn. Koning, wij geven u hier onze raad. Gedenk onze woorden tijdens uw tocht en keer behouden terug.'

Na deze wijze raad vertrokken de twee vrienden snel. Enkidu zei: 'Laten wij gaan. Er is niets om bang voor te zijn. Volg mij, want ik ken de weg naar het rijk waar Chumbaba leeft. Ik heb eerder over de kronkelpaden van het cederbos geslopen.'

Na tweehonderd mijl stopten ze voor een maaltijd.

Na driehonderd mijl rustten ze.

Koning Gilgamesj

Vijfhonderd mijl legden ze af per dag.

Over een afstand van zes weken deden Gilgamesj en Enkidu drie dagen. Elke avond groeven ze naar vers water en offerden het aan Sjamassj. De waterzak was steeds gevuld.

Toen ze over zeven bergen waren getrokken, kwamen ze bij de poort van het cederbos. Enkidu zei: 'We zullen het cederbos binnengaan zonder angst. We moeten ons haasten, want als er geen gevaar dreigt, draagt Chumbaba maar één van zijn zeven harnassen.'

Enkidu opende de poort, maar toen hij de geweldige deuren aanraakte, was plotseling zijn hand verlamd.

Enkidu riep: 'Vriend, laten we het bos niet binnengaan. Ik opende de poort en mijn hand was verlamd.'

Gilgamesj antwoordde: 'Spreek niet als een lafaard. Moeten we op het laatste moment terugkeren? Je bent ervaren in de strijd. Als je dicht bij me blijft, zal je niet bang zijn voor de dood. Raak mij aan en je kunt je verlamde hand weer gebruiken. We dringen het bos binnen en we zullen standhouden. Laat je angst verdwijnen. Vergeet de dood. Wie voorop gaat, beschermt de ander. Als we sterven zal iedereen zich onze moed herinneren.'

De tocht naar het cederbos

Samen gingen ze de poort door en trokken het
bos in.

De strijd met Chumbaba

De kruinen van de ceders staken ver de wolken in. Enkidu en Gilgamesj zagen de brede paden waarop Chumbaba altijd liep. In de verte lag de berg, midden in het bos. Het was een woonplaats voor de goden. Er stond een troon voor Ishtar, de godin van de liefde maar ook van de oorlog. Overal stonden de geweldige cederbomen. In de schaduw van de takken groeide het kreupelhout.

Aan het eind van de dag groef Gilgamesj een kuil en offerde vers water aan Sjamasj. Hij strooide meel op de grond en zei: 'Berg, woonplaats van de goden, geef mij vannacht een droom met voortekens voor het slagen van onze reis.'

De twee vrienden lagen op de grond en vielen snel in slaap. Om middernacht schrok Gilgamesj wakker. 'Enkidu, heb jij me geroepen? Ik droomde zo vreemd. In de eerste droom stonden wij in een bergkloof. De berg stortte in,

De strijd met Chumbaba

maar wij konden ontkomen. We vlogen weg als vogels.'

Enkidu verklaarde de droom. 'De voortekenen zijn gunstig. Je droom is heel helder. De berg die je zag, is Chumbaba. We zullen hem grijpen en doden. Zijn lichaam zal op de grond vallen als de berg in je droom.'

Daarna vertelde Gilgamesj de tweede droom. 'Opnieuw stortte de berg in. Maar deze keer viel ik op de grond en ik werd bijna bedolven onder de rotsen. Er straalde een helder licht uit de berg. Toen kwam er een man; zijn schoonheid is niet te beschrijven. Hij trok mij onder de rotsen vandaan, gaf me water en hielp me met opstaan.'

Enkidu zei: 'Ook deze droom voorspelt veel goeds. De man die je water gaf, is je beschermgod Lugalbanda. Hij steunt ons en daardoor zal men eeuwig over onze heldendaden spreken. De berg is opnieuw Chumbaba. We zullen hem zeker doden.'

De volgende dag stopten ze na tweehonderd mijl voor een maaltijd.

Na driehonderd mijl rustten ze.

Voordat de zon onderging, groef Gilgamesj een kuil en offerde vers water aan Sjamasj. Hij

Koning Gilgamesj

strooide meel op de grond en zei: 'Berg, woonplaats van de goden, geef mij vannacht een derde droom over het lot van mijn vriend Enkidu.'

De berg bracht ook Enkidu een droom. Het hagelde en regende die avond. Ze beschermden zich zo goed mogelijk tegen de wind. Met de kin op zijn knieën viel Gilgamesj in slaap. Om middernacht schrok hij wakker.

'Enkidu, heb jij me geroepen? Kwam een van de goden voorbij? Ik had een verschrikkelijke droom. De stem van de donder klonk uit de aarde en loeide langs de hemel. Er was een vreselijk onweer, bliksemflitsen schoten door de lucht. Alles stond in brand. Het daglicht verdween in de duisternis. Vloeibaar gesteente stroomde langs de bergwanden. Donkere wolken daalden neer en regenden de dood op aarde. Toen stopte plotseling de donder. Langzaam doofde het vuur en alles, alles verkoolde tot as.' Enkidu gaf ook aan deze droom, zijn droom, een gunstige uitleg. 'Alle ceders worden vernietigd en wij zullen ze verbranden. Laten we naar de voet van de berg gaan.'

Daar pakte Gilgamesj zijn bijl Heldenmacht en hij hakte de eerste boom omver. Chumbaba hoorde de bijlslagen in het bos. Woedend

De strijd met Chumbaba

schreeuwde hij: 'Wie verstoort de rust in mijn bos? Wie hakt een van mijn bomen omver?'

Sjamasj riep de vrienden vanuit de hemel toe: 'Ga verder, wees niet bang voor Chumbaba.'

Maar Gilgamesj kon niet verder gaan. Hij werd door moeheid overvallen en viel in slaap. Languit lag hij op de grond. Het leek alsof hij droomde. Enkidu probeerde hem wakker te schudden, maar het lukte niet. Gilgamesj lag bewegingloos naast de gevelde ceder.

'Gilgamesj, koning van Uruk, een schaduw trekt over de aarde. Het daglicht verdwijnt in de duisternis. Hoe lang blijf je slapen? Hoe lang duurt deze nacht? Waarom word je door moeheid overvallen nu er gevaar dreigt?'

Eindelijk hoorde Gilgamesj Enkidu. Hij stond op en trok zijn harnas aan. Het leek of de slaap hem nieuwe kracht had gegeven. Wijdbeens stond hij daar aan de voet van de berg, sterk als een stier.

'Ik zweer bij mijn moeder Ninsun dat ik terug zal keren naar Uruk. Met de steun van mijn vader, mijn beschermgod Lugalbanda, zal ik Chumbaba bestrijden.'

Enkidu antwoordde: 'Gilgamesj, je kent het monster niet en daarom ben je niet bang. Ik ken

Koning Gilgamesj

Chumbaba. Zijn draketanden zijn giftig, hij heeft het uiterlijk van een leeuw, hij valt aan als de storm, en met zijn blik verplettert hij de bomen. Ik ben bang. Jij kunt de tocht vervolgen, maar ik keer terug naar Uruk. Ik zal je heldendaden aan Ninsun vertellen, zodat zij juicht over je moed. Daarna zal ik haar over je dood vertellen zodat zij huilt van verdriet.'

Maar Gilgamesj zei: 'Men hoeft om mij niet te rouwen. Voor mij nog geen doodskleed of dodenoffers, want de boot van de doden zal zonder mij vertrekken. Wij moeten elkaar bijstaan. Uiteindelijk zal iedereen plaats moeten nemen in de boot van het dodenrijk, maar nu moeten we verder gaan. Er is niets om bang voor te zijn. Pak je bijl en val aan. Wie het gevecht ontwijkt, zal nergens rust vinden.'

Ze hoorden Chumbaba naderen in het bos. Hij had een van zijn wachters vooruit gestuurd. Enkidu riep: 'O Gilgamesj, zoon van Uruk, val nu aan. Je beloofde het land van het kwaad te vernietigen.'

Gilgamesj verzamelde al zijn moed en zei: 'Sluit de wachter in. Laat hem niet tussen de bomen door ontsnappen.'

Als een wilde stier stond Gilgamesj klaar. De

Koning Gilgamesj

wachter riep doodsbang om hulp. Chumbaba kwam uit het cederbos naar voren. Terwijl hij zijn hoofd schudde, keek hij Gilgamesj dreigend aan. Het waren de ogen van de dood.

Toen riep Gilgamesj tot Sjamassj, terwijl de tranen over zijn gezicht liepen: 'Sjamassj, u hebt mij de weg gewezen. Sta mij bij. Zonder uw bescherming ben ik verloren.'

Sjamassj hoorde het gebed en stuurde de grote wind, de noordenwind, de wervelwind, de storm en de vrieswind, de orkaan, de verschroeiende wind en de zandstorm. De acht winden sloegen tegen Chumbaba's ogen. Ze grepen hem vast. Hij kon zich niet meer bewegen.

Gilgamesj riep: 'Chumbaba, ik heb je woonplaats ontdekt. Ik heb mijn wapens meegenomen naar dit land van het kwaad en ik zal je huis binnengaan.'

Hij velde een cederboom en legde de takken aan de voet van de berg. Chumbaba probeerde de twee mannen tegen te houden, maar hij was verblind en zijn dodelijke adem was krachteloos. Ze hakten zeven bomen om en brachten de takken naar beneden.

De tranen liepen over Chumbaba's gezicht. 'Gil-

De strijd met Chumbaba

gamesj, ik heb nooit een vader of moeder gehad die mij opvoedden. Ik werd geboren uit deze berg en Enlil stelde me aan als bewaker van het cederbos. Laat me vrij en ik word je knecht. Alle bomen zullen van jou zijn. Ik zal ze omhakken en een paleis voor je bouwen.'

Chumbaba bracht Gilgamesj naar zijn huis. De koning had medelijden met hem. 'Enkidu, moeten wij onze gevangene niet in leven laten op deze berg? Hier hoort hij thuis.'

Enkidu antwoordde: 'Zelfs de sterkste mens zal ten onder gaan, als hij een verkeerde beslissing neemt. Het kwaad zal hem vernietigen. Als je de gevangene in leven laat, zul je nooit terugkeren in Uruk. Hij zal het bergpad afsluiten en ons de doorgang beletten.'

Chumbaba zei: 'Enkidu vertelt leugens. Hij is afhankelijk van u, koning. Waarschijnlijk is hij bang dat hij zijn plaats aan mij moet afstaan en uw vriendschap met mij moet delen.'

Enkidu antwoordde: 'Luister niet naar hem, Gilgamesj. Chumbaba moet sterven. Dood hem en zijn helpers. Bij de valkenjacht vangt men eerst de ouders, daarna zijn de jongen hulpeloos. Dood Chumbaba en zijn helpers zullen radeloos door het bos rennen. Dan pas trekken we naar de heilige ceder.'

Koning Gilgamesj

Gilgamesj luisterde naar de raad van zijn vriend. Hij nam zijn strijdbijl Heldenmacht in een hand, het zwaard in de andere, en liep naar Chumbaba. Met een vreselijke snelheid suisde het zwaard door de lucht en trof Chumbaba in zijn nek. Enkidu gaf de tweede slag en bij de derde stortte de bewaker van het cederbos dodelijk getroffen op de grond. Er daalde een grote stilte over het bos. De acht winden verdwenen en er klonk een klaaglied van de ceders: 'De grote heer van het bos is verslagen, de wachter is dood.'

De grond trilde onder hun voeten.

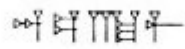
De twee helden begonnen het bos te rooien. Met de omgehakte boomstammen versloegen ze de zeven helpers van Chumbaba. Steeds dieper drongen ze door in het woud. Gilgamesj hakte de bomen omver en Enkidu trok alle wortels uit de aarde. Als laatste velde Gilgamesj de heilige ceder.

Ze hielden het afgehakte hoofd van Chumbaba voor de goden omhoog. Toen Enlil zag dat ze zijn wachter hadden gedood, werd hij woedend. Hij schreeuwde:

'Waarom hebben jullie dit gedaan? Laat het vuur jullie lichaam verteren. Moge voortaan jullie voedsel bederven.' Vanaf die dag was Enlil hun vijand.

De strijd met Chumbaba

Gilgamesj, de koning die het cederbos vernietigde, Chumbaba doodde en de heilige ceder omhakte, keerde terug naar Uruk.

Ishtar stuurt de Hemelstier

De bevolking van Uruk verzamelde zich voor het paleis van Gilgamesj. Ze wilden hem eren na zijn overwinning in het land van het kwaad. Gilgamesj waste zich en trok een koninklijk gewaad aan. Toen hij zijn kroon had opgezet, zag Ishtar hem. De godin van de liefde bewonderde zijn schoonheid, ze kon haar ogen niet van hem afhouden. Ze zei: 'Gilgamesj, kom bij me en word mijn bruidegom. Ik schenk je een gouden koets die door geweldige muildieren wordt getrokken. Ze zijn sneller dan de storm. Word mijn man en ik word je vrouw. Ons huis laat ik versieren met heerlijk ruikende cedertakken. De wereld zal aan je voeten liggen. Koningen en prinses uit de bergen en van het vlakke land zullen voor je knielen en geschenken brengen. Je schapen zullen zeer vruchtbaar zijn, evenals je geiten. Je pakezels zullen sneller zijn dan de muildieren. Ook je paarden zullen geroemd

Ishtar stuurt de Hemelstier

worden om hun snelheid.'

Gilgamesj antwoordde de prachtige godin: 'Wat moet ik u geven wanneer ik u tot vrouw neem? Zalf voor uw lichaam, brood en wijn? Nee, u eist goddelijke spijzen en gewaden. En waarom zou ik u tot vrouw nemen? U bent een oven die geen warmte geeft; een deur die wind en storm niet tegenhoudt. U bent een waterkruik die leeg blijkt in de woestijn; een schoen die de voet knelt van wie hem draagt. Wie van uw minnaars heeft u voor lange tijd liefgehad? Tot wie voelde u zich eeuwig aangetrokken? Wat was het lot van al uw minnaars?

In uw jeugd beminde u Tammuz, de god van de plantengroei. Ieder najaar laat u hem sterven en wordt er om hem gerouwd. U beminde ook de herdersvogel, maar u brak zijn vleugel en sloeg hem. Nu strompelt hij door de bossen en roept "mijn vleugel, mijn vleugel". U hield ook van de leeuw, het toonbeeld van kracht: zeven kuilen groef u voor hem. Daarna beminde u de hengst, groots in de strijd. U geselde hem met de zweep. Hij moest zeventig mijl galopperen voor hij troebel water te drinken kreeg. U luisterde niet naar de jammerklachten van Silili, de godinmoeder van de paarden. U beminde de herder,

Koning Gilgamesj

de bewaker van de kudde. Hij bracht u zelf gebakken koeken en slachtte dagelijks een lam. U heeft hem geslagen en in een wolf veranderd. Nu wordt hij verjaagd door zijn eigen herdersjongens en zijn honden dreigen hem te verscheuren. En beminde u ook niet Isjullanu, de tuinman van uw vader? Hij bracht manden met dadel en voorzag uw tafel van weldadig voedsel. U werd verliefd, zodra u een blik op hem had geworpen. U zei: "Liefste Isjullanu, ik wil je sterke lichaam voelen. Neem me in je armen, slaap bij mij." Maar Isjullanu antwoordde: "Hoe durft u dat aan mij te vragen. Waarom zou ik van uw bedorven en rottende voedsel genieten? Uw liefde is met doornen bedekt." Na dit antwoord heeft u hem geslagen en veranderd in een blinde mol. Hij kan het hol niet verlaten, alles ligt buiten zijn bereik.

Ishtar, wat zal mijn lot zijn, wanneer ik uw minnaar word? Zal het mij niet net zo vergaan als de anderen?

Na deze beledigende woorden trok Ishtar naar de hemel. Zij was blind van drift. De tranen stroomden over haar gezicht toen ze voor Anu, haar vader, en haar moeder Antum stond.

'Vader, Gilgamesj heeft mij allerlei beledigingen

Ishtar stuurt de Hemelstier

naar het hoofd geslingerd. Hij beschuldigt mij van afschuwelijke daden.'

Anu vroeg: 'Heb je Gilgamesj niet zelf uitgedaagd door hem jouw liefde aan te bieden? Kwam het niet daardoor dat hij je beschuldigde van die schandelijke en vervloekte daden?'

Ishtar zei: 'Geef mij de Hemelstier, zodat ik Gilgamesj kan doden. Als je weigert, breek ik de deuren van de hel open en laat ik de doden opstaan. Ze zullen ver in de meerderheid zijn en het voedsel van de levenden verslinden.'

Anu zei tegen zijn dochter: 'Als ik je de Hemelstier geef, komen er zeven magere jaren. De oogst zal slechts stro opleveren. Heb je voldoende graan laten opslaan voor de mensen en groeit er genoeg gras voor het vee?'

Ishtar antwoordde: 'Ik heb graan opgeslagen voor de mensen en voor het vee is er voldoende gras. Ze kunnen zeven magere jaren leven zonder voedselgebrek.'

Toen Anu dit hoorde, gaf hij de Hemelstier aan Ishtar. Ze leidde hem naar de stadspoort van Uruk. De stier rende naar de oever van de rivier. De eerste keer dat hij briede, kwam er een kuil in de aarde, waarin honderd mannen van Uruk dood neervielen. De tweede keer dat hij snoof,

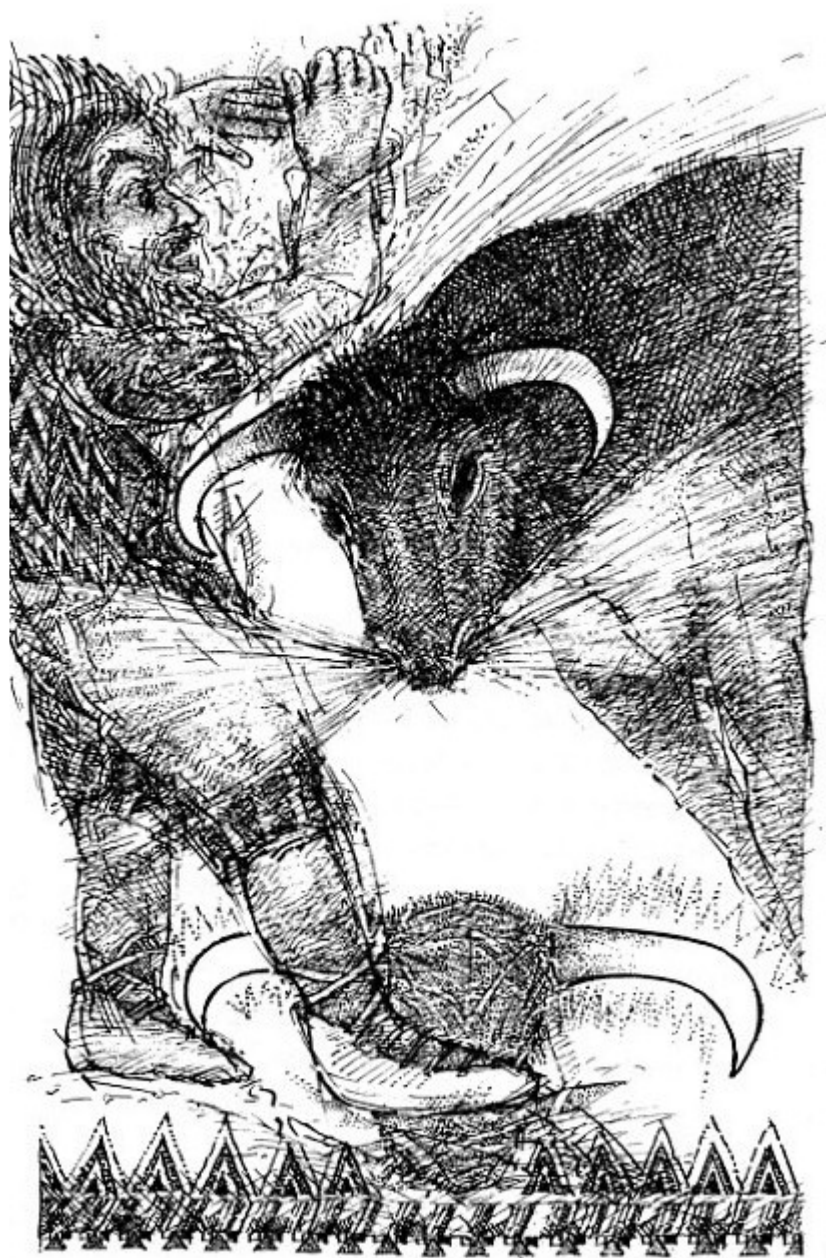
Koning Gilgamesj

verdwenen er tweehonderd mannen in een kuil en de derde keer driehonderd.

Toen ontdekte de Hemelstier Enkidu. Briesend stormde hij op hem af. Enkidu kon het loeiende dier maar net ontwijken. Daarna sprong hij op de rug van de stier en pakte hem bij de horens. Schuimbekkend van woede stond de Hemelstier plotseling stil en hij gaf Enkidu een geweldige slag met zijn stevige staart. Enkidu viel op de grond en riep: 'Gilgamesj, we zeiden dat onze naam eeuwig zou klinken, dat iedereen zich onze moed zou herinneren. Vertrouw op je zwaard en kom mij te hulp.'

Opnieuw greep Enkidu de Hemelstier bij de horens en bij zijn staart. Hij had al zijn kracht nodig om het dier in bedwang te houden. Gilgamesj naderde en plantte het zwaard precies tussen de nekwervels. Dodelijk getroffen viel de Hemelstier op de aarde. Gilgamesj en Enkidu scheurden het hart los en offerden het aan Sjamasj. Ze bogen voor de zonnegod en dankten hem voor zijn hulp.

Ishtar beklom de grote muur van Uruk. Vanaf een van de torens schreeuwde ze Gilgamesj bittere verwensingen toe: 'Moge je getroffen worden door ramp en smart, Gilgamesj.'

Koning Gilgamesj

Enkidu scheurde de rechterdij van de gedode stier af en wierp die naar het hoofd van Isjtar. 'Als je in mijn handen viel, zou ik ook jouw hart uitrukken. Ik zou de darmen van deze stier om je nek hangen.'

Isjtar verdween met de dienaressen van haar tempel en ze rouwden over de dood van de Hemelstier. Gilgamesj riep de meestersmeden. Ze bewonderden de dikte en breedte van de horens. De horens werden met goud en edelstenen versierd. Gilgamesj schonk ze aan zijn beschermgod Lugalbanda en hing ze op in zijn paleis.

Toen wasten Gilgamesj en Enkidu hun handen in de Eufraat, omhelsden elkaar en trokken door de straten van Uruk. De mensen verdrongen zich rond de twee helden.

Gilgamesj vroeg: 'Wie is de beroemdste onder de helden? Wie is de grootste onder de mannen?'

'Gilgamesj is de beroemdste onder de helden. Enkidu is de grootste onder de mannen.'

Die avond was er een vreugdefeest in het paleis. De twee vrienden werden geëerd en gehuldigd tot diep in de nacht.

𒂗𒀭 𒂗𒀭 𒂗𒀭 𒂗𒀭 𒂗𒀭

De dood van Enkidu

Enkidu schrok wakker toen de zon opkwam. Huilend vertelde hij zijn droom aan Gilgamesj. 'Broeder, ik zag een vergadering van de vier hemelse goden. Ik zag Anu, de god van de hemel; Enlil, de god van de aarde en de lucht; Ea, de god van het water en Sjamassj, de zonnegod. Anu zei tegen Enlil: "Omdat ze Chumbaba en de Hemelstier hebben gedood, moet één van de twee sterven." Sjamassj verzette zich tegen deze uitspraak. "Ik heb hen beschermd tegen Chumbaba, ze handelden met mijn instemming. Ze hebben het hart van de Hemelstier aan mij geofferd als eerbewijs aan alle goden. Waarom moet een van beiden onschuldig sterven?" Maar niemand luisterde naar Sjamassj. Enlil verweet hem zijn partijdigheid: "Sjamassj beschouwt hen als vrienden en daardoor is zijn oordeel onzuiver. Ik eis de dood van Enkidu, zoals hij de dood eiste van mijn wachter Chumbaba."

Koning Gilgamesj

Enkidu voelde zich ziek. De tranen liepen over zijn gezicht. 'Gilgamesj, ze zullen mij van je wegnemen. Broeder, ik zal sterven en de poort van het dodenrijk binnengaan.'

Treurend zat Gilgamesj bij het ziekbed van zijn vriend. In zijn koortsdromen vervloekte Enkidu de poort van het cederbos. 'Ik had je niet moeten aanraken. Ik had je geweldige deuren moeten versplinteren met mijn bijl. De verlamming van mijn hand was het eerste teken van dit onheil. O, had een van de goden mij maar gewaarschuwd, dan was deze vloek nooit over mij uitgesproken.'

De volgende ochtend werd Enkidu gewekt door de eerste zonnestralen. Hij richtte zijn hoofd op en riep tot Sjasasj, terwijl zijn tranen glinsterden in het zonlicht.

'Ik vervloek de jager die mij ontdekte. Laat zijn handen trillen en de pijlen het doel missen. Laat de prooi ontsnappen uit zijn vallen en strikken.' Daarna vervloekte Enkidu het meisje dat hem verleidde bij de rivier.

'Meisje, jouw lot zal eeuwig duren. Ik laat een zware vloek op je rusten. Je moet voortaan leven op de straat en slapen op de grond. Je moet je verstoppin in de schaduwen van de huizen. Dis-

De dood van Enkidu

tels en dorens zullen je voeten verwonden. Dronkaards zullen je slaan. Je prachtige lichaam zal zijn schoonheid verliezen, zodat je niemand meer kunt verleiden.'

Toen Sjamassj deze verwensing hoorde, riep hij vanuit de hemel: 'Enkidu, waarom vervloek je het meisje? Ze leerde je brood te eten als de goden en wijn te drinken als de koningen. Ze deelde haar kleding met je en bracht je bij Gilgamesj, je vriend. Hij gaf je een koninklijk bed om te rusten. Je kreeg een plaats aan zijn linkerhand. Koningen en prinsen kwamen je daar hun hulde brengen. De bevolking van Uruk zal rouwen om je dood. Gilgamesj zal zijn haar laten groeien en gekleed in een leeuwehuid door de velden zwerven.'

Door de woorden van Sjamassj verdween Enkidu's woede. Hij herriep zijn vervloekingen.

'Meisje, ik voorspel je een ander lot. Koningen, prinsen en edelen zullen je liefhebben. Niemand zal je wegsturen. Jongemannen zullen je wensen vervullen en bij je slapen. Je krijgt gouden ringen en prachtige gewaden. De priesters zullen je onderdak bieden in hun tempels.'

Koortsig lag Enkidu op bed. Hij voelde zijn krachten verminderen. Hij vertelde Gilgamesj hoe hij leed.

Koning Gilgamesj

'Mijn vriend, ik werd vannacht gekweld door een derde droom. De hemelen dreunden en de aarde donderde. Ik liep eenzaam over de vlakte. Plotseling kwam er een angstaanjagende man op me af met adelaarsvleugels en adelaarsklauwen. Hij greep mij stevig vast zodat ik bijna stikte. We daalden af naar het huis van de duisternis, naar de plaats vanwaar geen terugkeer mogelijk is. Hij bracht me naar het rijk van Eresjkigal, de godin van de onderwereld. De mensen krijgen er stof en aarde te eten. Hun lichamen zijn bedekt met veren. Ze leven eeuwig in de nacht. In het huis van het stof lagen de kronen van de koningen op de grond. Zij die vroeger het land regeerden, moesten werken als slaven. Ik zag opperpriesters, bezweerders en profeten, prinses en edelen. En ik zag Eresjkigal, de heerseres van dat rijk. Belit-Sheri knielde voor haar voeten. Ze had een kleitafel in haar handen, waarin de namen van de doden waren gegrift. Belit-Sheri las de dodenlijst voor tot ze mij opeens in het oog kreeg. "Wie heeft hem hier gebracht?" vroeg ze. Langzaam stond ze op en ze greep mij onverwacht beet. Op dat moment schrok ik wakker.'

Gilgamesj begon te huilen en zei: 'In deze droom

Koning Gilgamesj

leerde je het dodenrijk kennen. We weten dat het leven van ieder mens eindigt in de duisternis. Ik zal de goden vragen of ze je willen bijstaan.'

De dag dat Enkidu de derde droom kreeg, kroop voorbij en het lijden werd erger.

De tweede dag waakte Gilgamesj over hem, maar de koorts werd hoger.

De derde dag nam zijn leed verder toe.

De vierde dag voelde Enkidu zich nog zwakker.

De vijfde dag verblindden tranen zijn ogen.

Twaalf dagen leed Enkidu op zijn ziekbed. Toen riep hij Gilgamesj.

'Vriend, ik ben vervloekt door de goden. Ik zal niet sterven in de strijd. Er wacht mij een eerloze dood, ver van het slagveld.'

Gilgamesj treurde over het lot van Enkidu. Hij riep de oudsten van Uruk bijeen. 'Luister naar mij. Ik rouw om Enkidu. Ik rouw om mijn vriend als een vader om zijn zoon. O, Enkidu, je groeide op in de bossen en je dronk melk bij de reegeiten. Alle dieren van wie jij hield, klagen om jou. Laat de oudsten van het ommuurde Uruk huilen om je lot. Zij zegenden ons voor het vertrek naar het rijk van Chumbaba. Een klacht klinkt door het land. Tijgers, herten, beren en leeuwen, steenbokken en panthers treuren

De dood van Enkidu

alsof ze een jong hebben verloren. Laat alle mensen van Uruk rouwen. Zij hebben gezien hoe wij de Hemelstier versloegen. Laat de Eufraat treuren, je zult haar water niet meer drinken.

Luister, mensen van Uruk. Ik ween om mijn broeder. Hij was de strijdbijl aan mijn zijde, de kracht van mijn hand, het zwaard in mijn schede, het schild dat mij beschermde. Hij was mijn mooiste sieraad. O, Enkidu, je wordt van mij weggerukt. Mijn broeder, mijn beste vriend, wat is het voor een slaap die je gevangen houdt? Je bent verloren in de duisternis en kunt me niet meer horen.'

Hij raakte het hart van Enkidu aan, maar het klopte niet meer. Gilgamesj legde een sluier over Enkidu's gezicht. Wanhopig liep hij rond als een leeuw van wie de jongen zijn geroofd. Telkens keerde hij terug bij het doodsbed van zijn vriend. Hij rukte zich de haren uit en gooide ze op de aarde. Hij scheurde zijn kleren aan stukken.

De volgende ochtend riep Gilgamesj: 'Ik gaf je een koninklijk bed om te rusten. Je kreeg een plaats aan mijn linkerhand. Koningen en prinsen kwamen je hun hulde brengen. De bevolking van Uruk zal klagen en rouwen om je dood. Ik

Koning Gilgamesj

zal mijn haar laten groeien en gekleed in een leeuwehuid door de velden zwerven.'

Zeven dagen en zeven nachten rouwde hij om de dood van Enkidu. Toen begroef hij het lichaam in de aarde.

Gilgamesj gaf aan alle koperslagers, goudsmeden en steenhouwers van het land de opdracht om een standbeeld van zijn vriend te maken. De borst werd bedekt met prachtige blauwe lazursteen en het lichaam met goud. Gilgamesj liet een tafel bij het beeld zetten van kostbaar hout. Hij plaatste twee schalen op de tafel, de een gevuld met honing, de ander met boter. Huilend bracht hij een offer aan Sjamasj en toen vertrok hij uit Uruk.

De reis naar Dilmoen

Eenzaam zwierf Gilgamesj door de wildernis. Hij treurde om zijn vriend Enkidu en riep: 'Waar vind ik rust? Hoe verdwijnt mijn wanhoop? Er komt een dag waarop ik door hetzelfde lot word getroffen als mijn broeder. Omdat ik de dood vrees, moet ik op zoek gaan naar Utanapisjtim. Als mens wordt hij toegelaten tot bijeenkomsten van de goden. Hij kan mij het geheim van het eeuwige leven leren.'

Gilgamesj maakte een lange reis door bossen, vlakten en woestijnen. Hij was op zoek naar Utanapisjtim, de man die de zondvloed had overleefd en nu leefde op het eiland Dilmoen. De goden hadden hem het eeuwige leven geschonken.

Dag en nacht trok Gilgamesj verder. Bij een bergpas sloeg hij een kamp op en hij bad tot de maangod Sin:

'Lang geleden zag ik in deze bergpassen leeu-

Koning Gilgamesj

wen. Ik werd bang en vroeg u om bescherming en mijn gebed werd verhoord. Sin, wilt u ook nu over mij waken?’

’s Nachts schrok Gilgamesj wakker uit een droom. In het maanlicht zag hij een groep leeuwen spelen en springen. Hij trok zijn zwaard en viel aan. Gilgamesj doodde er een aantal en vermoede de andere. Hij trok zijn kleren uit en voortaan droeg hij een leeuwevacht als mantel.

De volgende dag trok Gilgamesj verder. Na een vermoeiende reis bereikte hij de berg Masjoe.

De twee toppen van de berg vormden de poort waardoor de zon dagelijks opkwam en onderging. Ze reikten ver de hemel in. Twee schorpioenmensen bewaakten de zonnepoort. Wie naar hen keek, werd verblind. Uit hun blikken staarde de dood. Toen Gilgamesj hen zag, werd zijn gezicht bleek van angst. Maar hij liep verder, terwijl hij zijn ogen beschermde. Hij verzamelde al zijn moed en groette de twee reuzen.

De schorpioenman riep tegen zijn vrouw: ‘Heeft hij die ons nadert, godenbloed?’ De schorpioenvrouw antwoordde: ‘Voor twee derden is hij goddelijk en voor een derde is hij mens.’

De man vroeg aan Gilgamesj: ‘Wie ben je? Waarom heb je zo’n verre reis ondernomen door

De reis naar Dilmoen

gevaarlijke streken? Ik voel de wanhoop in je hart. Waarom kwam je hier?’

‘Ik ben Gilgamesj, de koning van Uruk. Ik rouw om de dood van Enkidu. Samen versloegen we Chumbaba en de Hemelstier. Hij was de bijl aan mijn zijde, de kracht van mijn arm. Ik zag hoe de dood hem langzaam wegtrok en ik werd zelf bang om te moeten sterven. Daarom ben ik op weg naar Utanapisjtin, hij kent het geheim van het eeuwige leven. Ik wil hem vragen over leven en dood.’

De schorpioenman antwoordde: ‘Niemand kan het eiland Dilmoen bereiken. Daarvoor moet je afdalen in de berg Masjoe. Het pad is honderd-twintig mijl lang en volkomen duister. Geen enkele lichtstraal dringt er door. Zou je deze weg durven gaan?’

Gilgamesj zei: ‘Ik ben niet bang voor koude of hitte, voor smart of voor pijn. Ik zal afdalen in de berg. Open de poort.’

De schorpioenman liet Gilgamesj passeren. ‘Ga, koning van Uruk. Wees niet bang. De bergpoort is geopend. Mogen je voeten je veilig thuisbrengen.’

Gilgamesj verdween in de duisternis van de berg. Hij reisde tien mijl in het donker. Voor en

Koning Gilgamesj

achter zich kon hij niets onderscheiden.
Twintig mijl liep hij en het leek of de duisternis
nog dikker werd.
Na dertig mijl rilde hij van de kou. Met zijn
handen volgde hij de vochtige bergwand.
Tachtig mijl liep hij als een blinde in de berg
Masjoe. Hij schreeuwde van angst.
Na negentig mijl voelde hij de noordenwind in
zijn gezicht, maar nog steeds was hij gevangen
in het donker.
Na honderdtien mijl begon het te schemeren.
Toen voelde hij hoe de zon zijn gezicht ver-
warmde.
Na honderdtwintig mijl verliet hij de berg.
Toen stond Gilgamesj in de tuin van de goden.
Er groeiden gouden bomen met zilveren takken,
de wijnranken en bladeren waren van berg-
kristal, de vruchten schitterden als kostbare ju-
welen in het zonlicht. Vermoeid keek Gilgamesj
naar de tuinen waar het voedsel van de goden
groeide. Toen hij tussen de bomen liep, zag
Sjamasj hem. De zonnegod voelde verdriet toen
hij zag dat de koning van Uruk in een mantel van
leeuwelhuiden liep. Hij zei: 'Waar ga je heen,
Gilgamesj? Je weet toch dat niemand het
eeuwige leven kan vinden.'

De reis naar Dilmoen

Maar Gilgamesj wilde het niet opgeven. 'Ik heb een lange reis gemaakt door bossen, woestijnen en duisternis, op zoek naar Utanapisjtim. Laat mijn ogen het licht zien. Ik zal niet rusten, voordat ik Dilmoen heb bereikt.'

In een hoek van de tuin, vlak bij de zee, woonde de godin Siduri. Ze maakte wijn in een gouden schaal en bewaarde de drank voor de goden in gouden vaten. Ze zag Gilgamesj, vuil, gekleed in een leeuwehuid en wanhopig, op zich af komen. Ze dacht: 'Wie is hij? Zou het een moordenaar zijn die op de vlucht is?' Snel vergrendelde ze de poort. Maar toen Gilgamesj de deuren hoorde dichtslaan, riep hij: 'Waarom sluit u de deur? Ik zal het hout versplinteren, want ik ben Gilgamesj, die Chumbaba en de Hemelstier doodde. Ik zal de deuren inslaan en de grendels verbreken.'

Siduri antwoordde: 'Als jij Gilgamesj bent, de koning van Uruk, waarom is je gezicht dan getekend door verdriet? Waarom zie ik wanhoop in je hart en ben je dodelijk vermoeid?'

Gilgamesj zei: 'Waarom zou ik niet wanhopig zijn of vermoeid? Ik rouw om de dood van Enkidu. Hij was de bijl aan mijn zijde, de kracht van mijn arm. Samen doorstonden we vele ge-

Koning Gilgamesj

varen tot de dood hem wegtrok. Zeven dagen en nachten rouwde ik in Uruk en nu zwerf ik door de wildernis. Mijn vriend is tot stof vergaan en ik vind nergens rust. Ik ben bang voor de dood. Daarom ga ik naar Utanapisjtim. Hij kent het geheim van het eeuwige leven. Vertel mij hoe ik Dilmoen kan bereiken, zodat ik antwoord krijg op mijn vragen over leven en dood.'

Siduri opende de poort en zei: 'Je zult niet vinden wat je zoekt. De goden hebben bepaald dat ieder mens moet sterven. Je tocht is vergeefs. Gilgamesj, geniet van het leven, dans, eet en drink dag en nacht. Houd van je kinderen en omhels de vrouwen. Wees vrolijk en blij onder de mensen.' Maar Gilgamesj zei: 'Hoe kan ik van het leven genieten zonder mijn vriend Enkidu? Ook ik zal eens sterven. Wijs me de weg naar Dilmoen. Zeg me waar ik de zee moet oversteken. Of moet ik verder trekken langs de kust?'

Toen antwoordde Siduri: 'Gilgamesj, je kunt de zee niet oversteken. Het is het water van de dood. Alleen Sjamasj kan de overkant bereiken, verder is het niemand gelukt. Maar omdat ik zie dat je het niet wilt opgeven, zal ik je helpen. Ga verder langs de kust tot je bij een bos komt. Daar zul je Ursjanabi vinden, de veerman van Utana-

De reis naar Dilmoen

pisjtim. Hij bezit de stenen amuletten waardoor hij de dodenzee kan bevaren. Ga naar de plaats waar hij aan zijn boot werkt. Misschien wil hij je helpen. Als hij weigert, moet je teruggaan. Zonder zijn hulp is het onmogelijk om Dilmoen te bereiken.'

Gilgamesj trok onmiddellijk verder. Hij kwam bij een verlaten hut in het bos; het vuur was al lang niet meer gestookt. Woedend was Gilgamesj, omdat hij Ursjanabi niet zag. Met zijn zwaard sloeg hij een aantal stenen beeldjes aan stukken en hij ging het bos in. Daar werd hij gevonden door Ursjanabi. 'Hoe heet je? Ik ben de veerman van Utanapisjtim.'

Gilgamesj antwoordde: 'Ik ben de koning van Uruk. Ik ben Gilgamesj. Door de berg Masjoe kwam ik. Siduri heeft me dit bos gewezen.'

Ursjanabi zei: 'Waarom is je gezicht getekend door verdriet? Waarom zie ik wanhoop in je hart en ben je dodelijk vermoeid? Je hebt een verre reis ondernomen door gevaarlijke streken. Wat is het doel van je tocht?'

Gilgamesj antwoordde: 'Ik ben wanhopig en vermoeid. Ik rouw om de dood van Enkidu. We versloegen Chumbaba en de Hemelstier. Hij was de bijl aan mijn zijde, de kracht van mijn

Koning Gilgamesj

arm. Ik zag hoe de dood hem langzaam wegtrok en ik werd zelf bang om te moeten sterven. Daarom ben ik op weg naar Utanapisjtim. Hij kent het geheim van het eeuwige leven. Ik wil hem vragen over leven en dood. Vertel mij hoe ik de zee kan oversteken.'

Ursjanabi zei: 'Met je zwaard heb je de overtocht onmogelijk gemaakt. Je hebt de stenen amuletten verbrijzeld. Zij beschermden het schip. Zij zorgden ervoor dat het water van de dood zijn kracht verloor, wanneer er druppels op mijn arm vielen. We hebben nu geen enkele bescherming tegen de dodenzee.'

De tranen liepen over Gilgamesj's gezicht. Wanhopig tuurde hij over het water. Zou zijn reis hier eindigen?

Ursjanabi zei: 'Koning, neem uw bijl en ga het bos in. Hak honderdtwintig bomen om van ieder vijftwintig meter lengte. Verwijder de schors, smeer de stammen in met pek en maak een scherpe punt aan het eind van iedere boomstam. We kunnen ze als vaarbomen gebruiken. Zonder de bescherming van de stenen amuletten is het de enige en laatste mogelijkheid om Dilmoen te bereiken.'

Toen Gilgamesj dit hoorde, sprong hij op en

Koning Gilgamesj

ging het bos in. Met zijn bijl Heldenmacht velde hij honderdtwintig bomen, verwijderde de schors, smeerde de stammen in met pek en maakte een scherpe punt aan de uiteinden. Toen bracht hij ze bij het schip.

Ursjanabi en Gilgamesj scheepten zich in en voeren door de branding de zee op. In drie dagen legden ze een afstand af van zes weken. Na drie keer drie dagen eindigde de oceaan en bereikten ze de wateren van de dood.

Ursjanabi zei: 'Hier waait slechts een lichte wind. Als je Dilmoen wilt zien, moet je de lange vaarbomen gebruiken. Laat het water van de dood je handen niet raken. Duw de boom stevig in de bodem, zet af en laat de vaarboom staan. Pak een tweede, Gilgamesj, en dan een derde. Houd je handen weg van de dood. Pak een vierde boom en een vijfde, een zesde en een zevende.'

Toen Gilgamesj met alle honderdtwintig stammen had afgezet, waren ze vlak bij het eiland. Hij trok zijn mantel uit en hield deze als een zeil omhoog. Langzaam blies de wind het schip verder over de dodenzee.

Ursjanabi bracht Gilgamesj op het eiland Dilmoen. Hij bracht hem bij Utanapisjtim, de man die het eeuwige leven kreeg van de goden.

Utanapisjt看 vertelt van de zondvloed

Utanapisjt看 zag de boot naderen. Hij dacht bij zichzelf: Waarom staat de schipper niet aan het roer? Wie is de man die een leeuwevacht omhoog houdt als zeil? Waar zijn de stenen amuletten? Met wie komt Ursjanabi naar dit eiland? Hij ging de twee mannen tegemoet toen zij het schip verlieten en vroeg:

‘Wie ben je? Waarom heb je een verre reis ondernomen door gevaarlijke streken? Ik voel wanhoop in je hart en je bent dodelijk vermoeid. Vertel mij het doel van je tocht.’

‘Ik ben de koning van Uruk.’ En voor de vierde en laatste maal vertelde Gilgamesj wat er gebeurd was. ‘Ik rouw om de dood van Enkidu. Hij was de bijl aan mijn zijde, de kracht van mijn arm. Samen versloegen we Chumbaba en de Hemelstier. Ik zag hoe de dood hem langzaam wegtrok en tot stof is hij vergaan. Nergens vind ik rust. Ik ben bang voor de dood. Door de

Koning Gilgamesj

duisternis van de berg Masjoe ben ik gekomen. Siduri wees mij de weg naar Ursjanabi en hij bracht me over het water van de dood. O, vader Utanapisjt看, u kent het geheim van het eeuwige leven. Beantwoordt u mijn vragen over leven en dood. Wat moet ik doen om niet te sterven?’

Utanapisjt看 antwoordde: ‘De dood, de grimmige dood is onverbiddelijk. Bouwen wij huizen die nooit verzakken? Kan haat niet omslaan in vriendschap? Komen eb en vloed niet na elkaar? Komt de dag niet na de nacht? Alles verandert. Er is niets dat eeuwig bestaat. De goden van de onderwereld bepalen wanneer je laatste uur heeft geslagen. Zij oordelen over leven en dood. Iedereen sterft. Elk moment kan het laatste zijn.’

Gilgamesj werd woedend. Het antwoord van Utanapisjt看 gaf hem geen enkele hoop. Had hij voor deze woorden de lange reis gemaakt? Hij zei: ‘Ik dacht hier een held te vinden, maar ik ontmoette een vermoorde, oude man. Waarom kreeg juist ú het eeuwige leven?’

Utanapisjt看 antwoordde: ‘Ik zal je een geheim van de goden vertellen, Gilgamesj. Je kent de stad Sjurippak aan de oever van de Eufraat. Lang

Utanapisjt看 vertelt van de zondvloed

geleden kwamen de goden daar bij elkaar. Enlil nam het woord en zei tijdens de vergadering: "Op aarde krioelt het van de mensen. Iedere dag worden er honderden geboren. Met elkaar zijn ze zo luidruchtig dat de goden niet meer rustig kunnen slapen. Ik eis dat al het leven wordt vernietigd."

De goden luisterden naar Enlil. Ze besloten om de hele mensheid in een zondvloed te laten vergaan.

Ea, de god van de wijsheid, kwam naar mijn huis en waarschuwde: "Utanapisjt看, luister goed naar mij. Je moet je huis afbreken en een schip bouwen. Laat al je bezittingen achter en red je leven. Aan boord moet je planten en dieren verzamelen, want er komt een vreselijke ramp. Als de boot klaar is, moet je hem naar het grote meer brengen. Wacht daar op wat komen gaat."

Utanapisjt看 wachtte even voor hij verder ging. Hij dacht terug aan zijn leven in Sjurippak. Van Ea had hij niemand mogen vertellen over de ramp die snel zou komen. Zijn stadgenoten hadden gezien hoe het schip werd gebouwd.

'Het was zestig bij zestig meter, Gilgamesj, zeven verdiepingen hoog. Ik zorgde goed voor de

Koning Gilgamesj

ambachtslieden. Ik slachtte runderen en schapen en gaf hun rode en witte wijn te drinken. De zevende dag werd er een vaargeul gegraven om het enorme schip naar het meer te kunnen slepen. Ik bracht mijn familieleden en de ambachtslieden aan boord. Voor alle verschillende diersoorten waren stallen en kooien gebouwd. Iedereen vond een plaats.

Die avond barstte er een hevig onweer los, Gilgamesj. Ik ging zelf als laatste aan boord en sloot alle luiken. Ik zou Sjurippak nooit meer terugzien. Want toen de ochtend begon te gloren, zagen we de eerste zwarte wolk aan de horizon. Donderend klonk de stem van Adad, de god van de storm. Een geweldige orkaan brak los. Rivieren overstroomden en dijken braken. De goden van de onderwereld hielden fakkels boven de aarde en alles verbrandde. Mijn stad, de hele wereld verdween onder water. Zelfs de hoogste toppen van de bergen waren niet meer te zien.

Gilgamesj, de storm was zo hevig dat zelfs de goden vluchtten. Ze zochten een schuilplaats en kropen weg als angstige honden. Ishtar gilde het uit: "De wereld vergaat. Alles verandert in leem. O, mijn arme volk, jullie drijven als dode vissen in de zee."

Koning Gilgamesj

Utanapisjt看 wees naar het water van de doden-zee. 'Gilgamesj, toen de storm was geluwd en ik het luik opende, zag ik een woestijn van water. Ik zag een doodse stilte. De tranen liepen over mijn wangen. Het schip dreef op een oneindige zee en strandde ten slotte op de berg Nisir. Na zeven dagen liet ik een duif los, maar het dier keerde terug. Ze kon nergens een plaats vinden om te rusten. De volgende dag liet ik een zwaluw uitvliegen, maar ook die keerde terug. De derde dag liet ik een raaf vrij. De raaf vond voedsel en bleef weg. Zo kreeg ik het bewijs dat het water langzaam zakte. Ik bracht een reukoffer van riet, ceder en mirre voor Ea. Maar alle goden kwamen als vliegen op de zoete geur af. Ishtar nam de halsketting die zij van Anu had gekregen in haar hand en zei: "Ik zweer bij deze hemelse juwelen dat ik dit nooit zal vergeten. Laat alle goden het reukoffer naderen, behalve Enlil. Want hij wilde dat mijn volk werd vernietigd. Hij was het die de zondvloed stuurde."'

'Maar waarom kreeg u het eeuwige leven?' vroeg Gilgamesj. 'Hoe bereikte u dit eiland?'

Utanapisjt看 antwoordde: 'Toen Enlil het reukoffer naderde en het schip zag, werd hij woedend. Hij dacht dat niemand de zondvloed had

Utanapisjt看 vertelt van de zondvloed

overleefd. Ea sprak namens alle goden en hij zei:
“Enlil, ik dacht dat jij over een grote wijsheid
beschikte. Kijk naar het onheil dat je over de
aarde bracht. Waarom stuurde je niet een hon-
gersnood om de mensen te straffen? Waarom liet
je de pest niet uitbreken? Vond je het echt nodig
om iedereen te laten sterven? Gelukkig kreeg
Utanapisjt看 een droom waarin hij jouw plan-
nen leerde kennen. Hij bouwde een schip en
ontkwam aan jouw vloek. Enlil, moet ook hij
sterven?”

Enlil beklom het schip, zegende mijn vrouw en
mij en schonk ons het eeuwige leven.

Gilgamesj, ik overleefde de zondvloed en zo
kreeg ik het eeuwige leven.’ Met deze woorden
besloot Utanapisjt看 zijn verhaal.

De bloem van de eeuwige jeugd

Utanapisjt看 stood voor Gilgamesj en vroeg: 'Wie zou voor jou de goden bij elkaar kunnen roepen? Wie kan ervoor zorgen dat ook jij het eeuwige leven krijgt? Maar misschien kan ik je helpen, Gilgamesj. Blijf zes dagen en nachten wakker. Laat de slaap je niet overmannen. Het is je enige kans om onsterfelijk te worden.'

Gilgamesj hurkte op de grond. Maar nauwelijks zat hij of zijn ogen vielen dicht. Hij werd door de slaap bedekt als door een zachte sluier.

Utanapisjt看 zei tegen zijn vrouw: 'Kijk toch eens naar deze moedige man. Hij wil eeuwig leven maar kan zelfs geen moment wakker blijven.'

De vrouw antwoordde: 'Raak hem aan, zodat hij ontwaakt. Laat hem in vrede terugkeren naar zijn stad.'

Maar Utanapisjt看 wilde Gilgamesj niet wekken. Hij zei tegen zijn vrouw: 'De koning van

De bloem van de eeuwige jeugd

Uruk moet zijn zwakheid leren kennen. Bak daarom iedere dag een brood en leg het naast hem op de grond. Kerf voor iedere dag dat hij slaapt een teken in de muur.'

Zes dagen legde de vrouw een brood naast Gilgamesj' hoofd. De zevende dag stootte ze hem aan. Meteen schrok Gilgamesj wakker. Hij zei: 'Ik had maar even geslapen op het moment dat u mij aanraakte.'

Maar Utanapisjtim wees naar de broden en zei: 'Tel ze en je weet hoeveel dagen je sliep. Het eerste brood is hard, het tweede taai als leer, het derde brood is vochtig en het vierde beschimmelde, het vijfde heeft een harde korst, het zesde is vers en het zevende is nog warm van de oven. Toen het laatste brood werd neergelegd, schrok je wakker.'

Gilgamesj was wanhopig. 'O, Utanapisjtim, wat moet ik doen? Waar kan ik heen gaan? Ik voel de dood al in mijn armen en benen. Hij besluit mij als een dief in de nacht. Waar ik ook heen ga, overal wacht de dood.'

Utanapisjtim zei tegen de veerman: 'Ursjanabi, dit was je laatste reis naar het eiland Dilmoen. Je kunt veilig teruggaan naar het vasteland, maar zonder de stenen amuletten kun je de dodenzee

Koning Gilgamesj

niet meer bevaren. Voordat je vertrekt moet je Gilgamesj bij de bron brengen. Daar kan hij zich wassen en de vermoeidheid van zich afspoelen.' Gilgamesj stapte het water in. Hij baadde zich in de Bron van de Eeuwige Jeugd. Zijn rimpels verdwenen, de kracht en schoonheid van vroeger keerden terug. Zelfs de mantel van leeuwehuiden veranderde in een prachtig gewaad. Maar hij kreeg geen toestemming om op het eiland Dilmoen te blijven.

Met Ursjanabi maakte hij zich klaar voor het vertrek. Ze tuigden de boot op en duwden hem naar de rand van de zee. Maar de vrouw van Utanapisjt看im wilde hem niet met lege handen laten vertrekken. Ze zei: 'Utanapisjt看im, geef een geschenk mee aan deze man. Hij heeft een vermoeiende reis gemaakt om jou te vragen over leven en dood. Laat hem iets meenemen naar zijn land.'

Utanapisjt看im zei: 'Gilgamesj, uitgeput bereikte je Dilmoen. Als beloning voor je zoeken zal ik je nog een geheim van de goden vertellen. In de bron waar jij je waste, groeit het levenskruid. Als je van de bloem eet, kun je nog een keer je jeugd terugkrijgen. Maar de plant is stekelig als een roos. De dorens zullen je handen verwonden.'

Koning Gilgamesj

Toen Gilgamesj dit hoorde, zocht hij zware stenen en hij ging naar de bron. Hij bond ze aan zijn voeten en sprong het water in. Hij vond de plant en probeerde de bloem te plukken. De dorens sneden als messen in zijn vingers, maar met beide handen greep hij de bloem. Hij sneed de stenen los en zwom naar de oppervlakte. Buiten adem riep hij: 'Ursjanabi, dit is het levenskruid. Als ik er van eet zal ik nog een keer mijn jeugd terugkrijgen. Ik neem hem mee naar Uruk. Ook de oudsten zal ik van deze bloem geven. Ze zullen de kracht en schoonheid van hun jeugd opnieuw kunnen beleven.'

Gilgamesj en Ursjanabi scheepten zich in. Ze voeren over de wateren van de dood en trokken door de berg Masjoe.

Na tweehonderd mijl stopten ze voor een maaltijd.

Na driehonderd mijl rustten ze.

Vijfhonderd mijl legden ze af per dag.

Over een afstand van zes weken deden ze drie dagen.

Voordat ze Uruk binnen zouden trekken, wilde Gilgamesj zich wassen in een klein meer. Hij legde zijn kleren aan de oever en ging het water in. Maar een slang lag verborgen in het riet. Hij

De bloem van de eeuwige jeugd

rook de zoete geur van het levenskruid. De slang kroop uit het water en greep de bloem. Het dier stroopte haar oude vel af en verdween. Toen Gilgamesj uit het water kwam, zag hij wat er was gebeurd. De tranen liepen over zijn wangen. Huilend riep hij: 'O, Ursjanabi, voor wie heb ik mijn krachten verspild? Voor wie heb ik mijn bloed geofferd? Ik heb niets bereikt. De slang geniet van mijn zoeken. Ik vond de bloem van de eeuwige jeugd en nu heb ik haar verloren. Met lege handen keer ik terug.'

Ze trokken verder naar Uruk.

Na tweehonderd mijl stopten ze voor een maaltijd.

Na driehonderd mijl rustten ze.

Vijfhonderd mijl legden ze af per dag.

Over een afstand van zes weken deden ze drie dagen.

Eindelijk kwamen ze bij de ommuurde stad.

Gilgamesj zei: 'Ursjanabi, beklim de muren van Uruk. Ze zijn zes mijl lang en negenhonderd halfronde torens versterken ze. Ze zijn gebouwd van echte baksteen en schitteren als koper in de zon. Bewonder de tempel voor Anu en Ishtar. Nooit zal een koning eenzelfde tempel kunnen bouwen. Ursjanabi, de mensen moeten sterven,

Koning Gilgamesj

maar deze stad zal blijven bestaan.’
Gilgamesj liep door de poort van Uruk en treurde in zijn paleis over het verlies van de bloem van de eeuwige jeugd.

De schim van Enkidu

Toen Gilgamesj terugkeerde in Uruk, plantte Ishtar een wilgeboom in de tuin van haar tempel. De boom werd goed verzorgd, want de godin wilde van het hout een troon en een bed laten maken.

De jaren gingen voorbij en Gilgamesj heerste als een wijze koning over de stad. Als een herder bewaakte hij Uruk en hij werd door de bevolking vereerd.

Na tien jaar was de wilgeboom volgroeid. Ishtar wilde hem omhakken en ging naar haar tuin. Maar ze zag hoe een slang zijn nest had gemaakt tussen de wortels. Ze zag de vogel van het dodenrijk in de takken en een duivel in de stam van de boom. De tranen liepen over haar wangen en haastig ging ze naar Gilgamesj's paleis. Alleen hij kon haar helpen.

'O, koning van Uruk, ik wilde de wilgeboom vellen die ik bij uw thuiskomst heb geplant. Ik

Koning Gilgamesj

ging naar de tuin maar durfde de boom niet te naderen. Tussen de wortels leeft een slang, in de takken de vogel van de dood en in de stam een duivel. O, Gilgamesj, verjaag deze wezens en maak voor mij een bed en een troon.'

Gilgamesj nam zijn wapens en ging naar de tuinen van Ishtar. Met een geweldige slag van de strijdbijl Heldenmacht raakte hij de kop van de slang. De vogel van het dodenrijk vluchtte naar de bergen toen hij de slang bewegingloos tussen de wortels zag liggen. Voordat Gilgamesj zijn bijl voor een tweede keer kon opheffen, was ook de duivel verdwenen. Gilgamesj hakte de boom om en nam hem mee naar zijn paleis.

Maar hij gebruikte het hout niet voor een troon of een bed. Hij hakte een trommel en twee stokken uit de stam van de wilg. Die avond trok hij door de straten van Uruk en riep: 'Van Ishtars wilgeboom maakte ik een trommel. Vannacht zal ik mijn vriend Enkidu laten opstaan uit het dodenrijk. Bij het tromgeroffel zal hij terugkeren naar deze wereld. Laat er volkomen stilte zijn in de stad. Laat niemand zich verroeren als de trommel klinkt.'

Om middernacht klonk het tromgeroffel door de stad. Als een zwaar kleed lag de stilte over

De schim van Enkidu

Uruk, tot een meisje wakker schrok uit haar slaap en hard begon te huilen. Het geroffel verstomde en Gilgamesj zag hoe zijn trommel verdween in de diepte van de onderwereld. Huilend smeekte hij Enlil om hulp: 'O, Enlil, u eiste de dood van mijn vriend. Ik probeerde hem op te roepen uit het dodenrijk, maar de stilte werd verstoord. Laat mij nog één keer met Enkidu spreken.'

Maar Enlil antwoordde niet. Daarom bad Gilgamesj tot Sin, maar ook de maangod weigerde hem te hulp te komen. Ten slotte smeekte hij Ea, de god van de wijsheid: 'O, Ea, verhoor mijn gebed. Mijn trommel verdween in de diepte van de onderwereld. Mijn laatste hoop op de terugkeer van Enkidu is vergaan. Voor eeuwig is hij nu gevangen in het dodenrijk. Laat mij nog één keer spreken met Enkidu.'

Ea ging naar de god van de onderwereld en zei: 'Nergal, open een spleet in de aarde en laat de schim van Enkidu opstijgen. Laat hem zijn broeder Gilgamesj ontmoeten. Laat de twee vrienden met elkaar spreken over het leven in uw rijk van de dood.'

Nergal opende het dodenrijk en als een windvlaag steeg Enkidu op. Hij omhelsde en kustte

Koning Gilgamesj

Gilgamesj en zei: 'Broeder, mijn lichaam wordt door de wormen verteerd en vergaat tot stof. De grimmige dood is onverbiddelijk. Er is niets dat blijft bestaan. Wie op het slagveld is gestorven, krijgt zuiver water te drinken en wordt verzorgd door zijn vader en moeder.'

Gilgamesj vroeg: 'Zag je iemand wiens lijk in het veld is geworpen?'

Enkidu antwoordde: 'De dode voor wie geen offers worden gebracht, vindt geen rust, eeuwig zwerft hij rond. Gedenk wie sterft zodat hij rust zal vinden in het dodenrijk.'

Na deze woorden namen de twee vrienden voor de laatste keer afscheid van elkaar. De aarde opende zich opnieuw en Enkidu's schim verdween voorgoed naar de onderwereld.

Gilgamesj heerste nog lang over Uruk. Iedere dag bracht hij een offer voor zijn vriend. Hij trok door de straten, machtig als een reus, trots, ver boven iedereen verheven. De bewoners van de stad vereerden hun koning die voor een derde mens was en voor twee derden goddelijk.

Dit was het verhaal van Gilgamesj, de zoon van Lugalbanda en Ninsun, de koning van Uruk, de man die alles zag. Hij bezat een grote wijsheid en

𐌲𐌹𐌸𐌰 𐌲𐌹𐌸𐌰 𐌲𐌹𐌸𐌰

Koning Gilgamesj

kende vele geheimen. Het was een koning die onsterfelijk wilde worden en een lange reis maakte om antwoord te krijgen op zijn vragen over leven en dood. Bedroefd keerde hij terug in Uruk, met lege handen. Hij beitelde zijn belevenissen in een stenen tafel, zodat zijn naam eeuwig zou klinken.

Waar het verhaal vandaan komt

Het verhaal van Gilgamesj is al bijna 5000 jaar oud. Het was bekend in Klein-Azië en het Midden-Oosten. We weten nu dat Gilgamesj ongeveer 2700 jaar voor Christus leefde in het land Sumer, dicht bij de Perzische Golf. Hij regeerde 126 jaar als koning over Uruk. Deze oude stad werd in 1912 opgegraven in het land dat wij nu Irak noemen. Bij de afgravingen kwamen resten van de muur en de tempel van Ishtar, die eeuwenlang onder het zand verborgen waren, te voorschijn.

De avonturen van Gilgamesj werden vroeger van vader op zoon doorverteld.

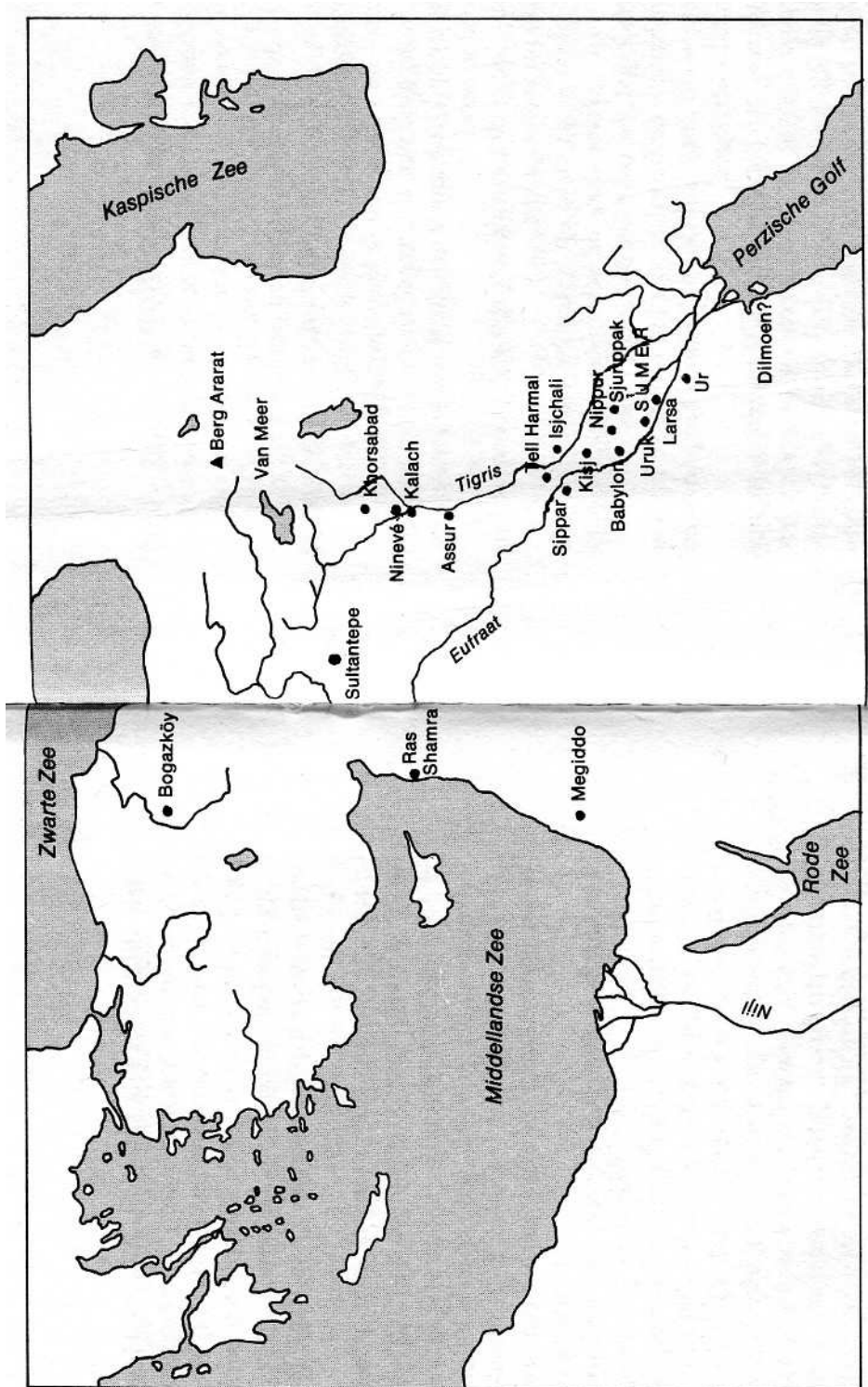
Toen de mensen leerden schrijven, in spijkerschrift, griftten ze de belevenissen van de koning van Uruk in kleitabletten. De laatste jaren heeft men duizenden van deze tabletten gevonden waarop fragmenten van het Gilgamesj-epos staan. Tot nu toe is ongeveer de helft van de totale tekst uit het spijkerschrift vertaald. Nog steeds worden er nieuwe kleitabletten opgegraven. Langzamerhand leren we de hele geschiedenis van deze Sumerische vorst kennen.

Het Gilgamesj-epos bestond eerst uit een aantal losse vertellingen. De Babyloniërs hebben er één doorlopend verhaal van gemaakt, ongeveer 2000 jaar na Gilgamesj' dood.

In de oudheid speelden de goden meestal de hoofdrol in verhalen. In dit geval is dat niet zo. Een mens speelt de hoofdrol. Gilgamesj is op zoek naar vriend-

schap, hij beleeft vele avonturen en schrikt hevig van de dood van zijn vriend, Enkidu. Wanhopig gaat hij op zoek naar het eeuwige leven maar hij keert met lege handen terug in Uruk. De mensen herkenden zichzelf in Gilgamesj en waarschijnlijk is het verhaal daarom zo bekend geworden en zo lang bewaard gebleven.

Gilgamesj was op zoek naar iets ongrijpbaars. Hij probeerde zijn lot te veranderen, zoals veel mensen dat nu nog proberen.

Namenlijst

- Adad – de god van de storm en het onweer
Aja – de godin van de dageraad; de vrouw van de zonnegod Sjamasj
Antum – de vrouw van de hemelgod Anu
Anu – de god van de hemel en de vader van alle goden; in Uruk stond een grote tempel waar Anu werd vereerd
Aruru – de godin van de schepping; zij vormde Enkidu uit water en klei
Belit-Sheri – zij hield op lijsten bij wie in het dodenrijk arriveerden; de schrijfster van de godin Eresjkigal, die over het dodenrijk heerste
Chumbaba – de bewaker van het cederbos; hij was aangesteld door Enlil en werd door Gilgamesj en Enkidu verslagen
Dilmoen – het paradijs waar Utanapisjt看im en zijn vrouw eeuwig mochten leven van de goden; het eiland lag waarschijnlijk in de Perzische Golf; misschien heette het eiland Bahrein vroeger zo, misschien is het eiland in de zee verdwenen
Ea – de god van de wijsheid en het water; waarschijnlijk een zoon van de hemelgod Anu; hij waarschuwde Utanapisjt看im voor de zondvloed en hielp Gilgamesj, toen hij de schim van Enkidu wilde ontmoeten
Enkidu – uit water en klei werd hij geschapen door de moedergodin Aruru; hij werd als een broeder voor Gilgamesj

Enlil – de god van de aarde en de lucht; hij vervloekte de twee helden, toen ze Chumbaba doodden en eiste later de dood van Enkidu; hij wilde de mensheid laten vergaan in een zondvloed en gaf Utanapisjtîm uit berouw het eeuwige leven

Eresjkîgal – de godin van het dodenrijk; de vrouw van Nergal; Belit-Sheri hield voor haar de lijsten van de doden bij

Eufraat – deze rivier stroomde door heel Voor-Azië en kwam uit in de Perzische Golf; de stad Uruk lag aan de Eufraat

Gilgamesj – de held van het verhaal; koning van Uruk; zoon van de godin Ninsun en Lugalbanda. De naam van Gilgamesj wordt in spijkerschrift zo opgetekend

Hemeltier – het symbool van de droogte; na zijn komst op aarde breken er zeven magere jaren aan; Anu gaf de stier aan Ishtar, zodat zij zich op Gilgamesj en Enkidu kon wreken

Ishtar – de godin van de liefde en van de oorlog; de dochter van Anu en Antum; de godin van de stad Uruk, waar een tempel voor haar werd gebouwd door Gilgamesj

Isjallanu – de tuinman van Anu; hij weigerde de liefde van Ishtar en werd door haar veranderd in een blinde mol

Lugalbanda – de vader van Gilgamesj; ook hij was koning van Uruk en trad op als beschermgod van zijn zoon

Masjoe – de berg met twee toppen waartussen de zon
 opkwam en onderging; de ingang werd bewaakt
 door twee schorpioenmensen
 Nergal – de god van het dodenrijk; de man van
 Eresjkigal; hij opende een spleet in de aarde, zodat
 de schim van Enkidu kon opstijgen
 Ninsun – de goddelijke moeder van Gilgamesj; de
 vrouw van Lugalbanda; ze woonde in Uruk
 Nisir – de berg waarop het schip van Utanapisjtin
 landde na de zondvloed; misschien is het de berg
 Ararat bij het Van Meer
 Schorpioenmensen – een man en een vrouw die de
 ingang van de berg Masjoe bewaakten; ze hadden
 het bovenlichaam van een mens en het onder-
 lichaam ging over in de staart van een schorpioen
 Siduri – de godin die wijn maakte voor de goden; ze
 leefde in een godentuin aan de rand van de zee
 Silili – de goddelijke moeder van de paarden
 Sin – de god van de maan; hij was een zoon van Enlil;
 hij beschermde Gilgamesj tegen de leeuwen bij de
 berg Masjoe
 Sjamasj – de god van de zon; hij beschermde Gilga-
 mesj tegen Chumbaba door de acht winden te
 sturen en probeerde te voorkomen dat Enkidu
 moest sterven
 Sjurippak – een stad aan de Eufraat, niet ver van
 Uruk; daar woonde Utanapisjtin voordat de
 zondvloed kwam; nu heet de stad Fara
 Tammuz – de god van de plantengroei; eerst werd hij
 door Ishtar bemind, maar later verstootte zij hem;
 iedere herfst moest hij sterven en ieder voorjaar
 werd hij opnieuw geboren

Ursjanabi – de veerman die Gilgamesj over de wateren van de dood naar Dilmoen bracht; doordat de stenen amuletten werden vernield, kon hij de overtocht niet meer maken; hij ging mee naar Uruk

Uruk – de woonplaats van Gilgamesj; de stad ligt aan de Eufraat en heet nu Warka; er stonden tempels voor Isjtara en Anu

Utanapisjtim – de man die de zondvloed overleefde en het eeuwige leven kreeg op het eiland Dilmoen; hij werd beschermd door Ea, de god van de wijsheid